

Paul A l v r e
(Tartu)

SOOME KEELE ä-TÜVEDE MITMUSE VORMISTIK

Ülevaade soome keele a-tüvede mitmuse vormistikust ilmus "Fenno-ugristica" eelmises numbris. Siin jätkub kokkusuurutud vormis mitmuse obliikvakaanete tüüpide vaatlus, kusjuures eraldi tõstetakse esile ä-tüvede kõige diferentseerituma arenguga käanded - genitiiv, partitiiv ja illatiiv.

Läänemeresoome aluskeeles toimunud häälikumuutuse äi > i tõttu on a-tüvede mitmusevormide areng üldjoontes paralleelne a-tüvede i-lise mitmusega. Peamiselt rõhulises asendis ja kontraheerunud sõnades ilmnev öi-mitrus, mida kaheasilbilistest tüvedest kasutatakse ka karjala, isuri ja vepsa keeles, on tekkinud suhteliselt hilja a-tüvede oi-mitmuse analoogiaga.

Rõhuta asend. 1. Häälikuseaduslik areng ilmneb järgmistel juhtudel: a. i = enamikus murdeis: hL köühille 'vaestele' jt.; - muutuse ö > ø tõttu i diftongi järeldkomponendina: To häishään 'omas hädas'; - b. i (< i) lõpukao tõttu: hK köühil 'vaestel'; - c. i (< yi): sata härillä 'härgele' jt. Muudel juhtudel seletub i: 1) asepikeadusega (vI silmist 'silmadest'), 2) i-tüvede analoogiaga (Por hüville 'headele'), 3) tugevaastmelise i-mitmuse mõjuga (TütS nällissä 'näljas'); - d. ø < i edelamurrete komitatiivis: kenGnes 'oma kingadega'.

2. Tugevaastmelise mitmuse esinemisalad on samad kui a-tüvedel: a. i (pärit kontraheerunud genitiivist): vL härkil 'härgele'; - b. i (< i): smAL märkissä 'mürges'; - c. i (< i): sav märkilt 'mürgelt'.

3. öi-mitmus (harva) idamurdeis: sav setilöil 'lilledel'.

4. äi-tüvi ainult adverbides: sata päiväissä 'päeva jooksul'. Tüüp on algupäralt sama kui a-tüvede adverb jalkeilla 'jalul' jm.

V a n a s k i r j a k e e l e s lõpeb mitmuse tüvi i-ga: Agr. Kieuhille 'vaestele' jt. öi-mitmuse ö-line vorm Kollaniusel (wiljeliöstä) on ilmselt trükiviga (pro -öi-).

P r a e g u n e k i r j a k e e l kasutab kaheasilbilistest sõnadest i-ga lõppevat mitmuse tüve: kylissä 'kü-

lades'. Ka neljasilbilistest sõnadest on i-vorm üldiselt võimalik, erandiks vaid juhud, mis öi-listena on paralleel-tüübiks a-tüvede oi-mitmusele: märehtijöillä 'mäletsejatel' (vrd. valehtijöillä 'valetajatel') jt.

Rõhuline asend. 1. a. i ≠ enamikus murdeis: smE piäne-mis 'väiksemates' jt.; - i siirdunud diftongi järelkomponendiks muutuse ji > i tõttu: sIv pittäissä 'kihelkondades'; - b. ī (i-i muutuse ji > i tagajärjel): To tüöntekkistä 'töotegijatest'; - c. ī, mis seletub: 1) asepikeandusega (hL isänniks 'peremeesteks'), 2) i-tüvede analoogiaga (pL emännillä 'perenaistel').

2. Tugevaastmeline i-mitmus: a. i: vL emäntilläkään 'perenaistelgi (mitte)'; - b. i (< i): smAL käpälist 'kappa-dest'.

3. öi-mitmuse variandid: a. öi: sAtA tekijöiks 'tegi-jateks' jt.; - b. öe (< öi): sL väkevöetä 'vägevaid' jt. (erinevalt kirjakeelest, kus dissimileerivate häälikute v, m, p puhul vaid i-line mitmus); - c. ö (< öi): pL puolitekemös 'pooltegemisis'.

4. ei-line mitmus juhuslikus segaparadigmas: Ke äpäretä (: äpärä pro murd. äpäre) 'lastest'.

V a n a s k i r j a k e e l e s o n i-line mitmus üldisem kui praegu, sest ta esineb sageli ka tegijanimedes: Agr. pahointekijste 'kurjategijatest' jt. (tüvi tekijöi- on haruldane).

P r a e g u s e s k i r j a k e e l e s o n i-line mitmus ainuline -isä-, -mpä-, -mä- ja -vä-lõpulistest sõna-hyötyisillä 'tulusail' jt. Siin kehtib dissimilatsiooniseadus nagu öi-mitmusegi puhul, mis näit. tüübis tekijöillä 'tegi-jatel' on alnuvõimalik. öi-mitmus on üldistuste tagajärjel tulnud tarvitusele tuletistüüpides -lä-, -kkä jt., kujunedes seega a-tüvede oi-mitmuse paralleelnähuks.

Genitiiv

Rõhuta asend. Tüübist *seppäfen lähtuvad peamiselt läänemurrete variandid:

1. -ä_e(n): hS äijäe(n) 'vanameeste'.

2. -äjen (milles j on siirdehäälik): hS silmäjeni 'minu silmade' jt. Edelamurrete puhul võib oletada ka kontaminatsiooni *silmäfen + silmäin = *silmäifoen 'silmade', mis muide on esindatud vanas kirjakeeles; sellest vahetult ö kao tõttu silmäjen.

3. Kontraheerunud genitiivid: a. -äin (üldisim), murde-
ti nõrk aste: To reijsäin 'aukude' jt.; - b. -äen, -äen,
(< -äin): sPv köuhaän 'vaeste'; - pK silimäen 'silmade' jt.;
- c. -än (< -äin): pL härkän 'härgade'; - d. -ä (< -äin) at-
ribuutides: smE härkkä ies 'härjalke'.

Konsonanttüvelise genitiivi tten-lõpp pole häälikusea-
duslik: smE vikkelintten 'väledate'. Ootaks arengut *vikke-
linden > *vikkelinnen > *vikkeline.

Mitmusetüvelisest genitiivist *seppiön lähtuvad järg-
mised murdevormid:

1. a. -ien, (harvemini) -ien: hK metti^{en} ~ mettien
'metsade' jt.; - b. -iän (< -ien): hK lehmian 'lehmade'.

2. a. -ijen (siirdehäälikuna j või j^d): sL leivättömi-
(j)en 'leivatute', pK märki^den 'märgade' jt. Neist tuleb
eristada smE leippijen 'leibade', milles leipin + -jen; -
b. -ijen (-in + -ijen tüübi hK silmiten mõjul): sEv silmij-
je(n) 'silmade'.

3. -i(n) (< -ien) peamiselt idamurdeis: sL lehmii(n)
'lehmade' jt.

tten-, ten- ja hen-lõpulised genitiivid ainsuse- ja mit-
musetüveliste kontaminatsioonidena:

1. -tte(n): smE härkkäitten 'härgade'; - smE pükenkkäte
te 'puukingade'.

2. -te(n): a. hK lehmäiten 'lehmade'; - smE härkkäte
'härgade'; - b. hK hüviten 'heade'; - hK lehmiten 'lehmade'.

3. -hen genitiiv-illatiivina: vI heinihen 'heinte'.

V a n a k i r j a k e e l e ä-tüvede kahe- ja nel-
jasilbiliste sõnade mitmuse genitiivid on ainsusetüvelised.

1. -den (pea- ja kaasrõhulise silbi järelt üldistatu-
na) vanematel kirjanikel: Agr. pyhedhen 'pühade' jt. XVII
sajandi tekstides mõjub see genitiivitüüp arhailiselt, kuid
juba Agricola on asendanud oma teoste kordustrukkides ta
äin-lõpulisega (Isedhen > Isein 'isade').

2. Kontaminatsioon -äin + -den esineb ainult vanemais
trükistes: Ups. ev. hyuäidhen 'heade' jt.

3. -ä^{en}: Koll. Esisäen 'esisade' jt.

4. -äin üldisima genitiivitüübina: Agr. silmein 'silma-
de' jt.

5. -än atributiivselt kasutatud noomenis: Westh hyuän
töiden cansa 'heade töödega' jt.

Mitmusetüvelised genitiivvormid on juhuslikud:

1. -Gen: Elim. Lapsensynnyttäiden 'lapsesunnitajate'.

2. -ien: Agr. Pyhiien 'pühade'.

tten-lõpulised kontaminatsioonivormid on rõhutus asendis haruldased: ainsusetüveline A kiöuhetten 'vaeste'; - mitmusetüveline Sal. wiettelitten (-iji- > -i-i- > -i-) 'ahvatlejate'.

P r a e g u n e k i r j a k e e l soosib suhtes ü:1 mitmusetüvelist genitiivi: hyvien - hyväin 'heade'. öi-mitmuse genitiivid (4-silbilistest sõnadest) on den ~ tten-lõpuga: märehtijöiden ~ -tten 'mäletsejate'.

Rõhuline asend. Ainsusetüvelised tüübid on murdeis üldiselt samad kui rõhutus asendis:

1. -äje(n): smE isäntäje(n) 'peremeeste' jt.

2. Kontraheerunud genitiivid: a. -ään: smE kylmemppäin 'külmemate' jt.; - b. -ään (< -äin): spV üstävään 'sõprade'; - c. -än (< -äin): pl käräjään 'kohtute'. Murdeti rõhulises asendis -äī, kuigi rõhutus äi > ǟ; - d. -ä (< -äin): smE kylmemppän 'külmemate'.

Mitmusetüvelisele lähtetüübile taanduvad:

1. -i₁en. -ien: hK elävien 'elavate' jt.

2. -i₁jen (đ kohal siirdehäälik j): smE isäntijen 'peremeeste' jt.

3. -i₁n (< -ien) ida- ja põhjamurdeis: spV üstäv₁n 'sõprade'.

4. öi-mitmuse ootuspärast genitiivilõppu esindab pl teki₁öre(n) 'tegitate'.

tten-, ten- ja hen-lõpuliste kontaminatsioonide põhjaks on nii ainsuse- kui mitmusetüvelised (i, öi) vormid:

1. -tte(n): a. satY künttiläitten 'küünalde'; - smE kylmemätten 'külmemate'; - b. pP elävitten 'elavate' jt.; smE kynttilöitte 'küünalde'; - smE kyntilötte 'küünalde'.

2. -ten: a. hK eläviten 'elavate'; - b. hL kämpüröiten 'jändrikkude'; smE teki₁öte 'tegitate'.

3. -he₁n) idasooime genitiiv-illatiivina: a. sp isäntihe(n) 'peremeeste': - b. sIv mänijöihen 'minejate' (reeglipärase lõpuga illatiiv).

V a n a k i r j a k e e l e reeglipärased genitiivid taanduvad ainsusetüvelisele lähtekujule:

1. -Gen (đ säälmine rõhulises asendis on ootuspärane vanematel kirjanikel: Agr. nächtewedhen 'nähtavate'.

2. Kontaminatsioon -äin + -öen: Agr. hedhelmeijden 'viljade' jt.

3. -äin soosituima genitiivtüübina alates Agricolast: Ysteuein 'sõprade' jt.

4. Konsonanttüveline genitiiv Agricolal isänten 'peremeeste' on niivõrd haruldane, et võib oletada ka trükiviga (pro isäntein).

tten- ja ten-lõpulistest ainsuse- ja mitmusetüvelistest kontaminatsioonides kajastuvad edelamurrete omaaegsed suhtel Rõhulises asendis on -tten ja -ten küllaltki sagedased.

1. -tten: a. (-äin + -tten) Mart. wereäitten 'väravate' jt.; - Agr. hedhelmettens 'oma viljade'; - b. kõige sagedasem tüüp -in(?) + -tten: Koll. eläwitten 'elavate' jt. - c. Westh. wärijn tekijöitten 'patustajate'.

2. -ten (osalt ortograafiline): a. Agr. wäkeueiten 'vägevate'; - Elim. pahointekieten 'kurjategijate' jt.; b. Agr. Eleuiten 'elavate' jt. - c. Westh wärinteekiöiten 'patustajate'.

P r a e g u s e s k i r j a k e e l e s kulgeb areng mitmusetüvelise ystävien 'sõprade' tüübi kasuks, kuigi ka ainsusetüveline ystävain on veel kasutused. Konsonanttüveline tüüp lämminten 'soojade' esineb harva. öi-mitmuse genitiivid on tavaliselt den-lõpuga, näit. kylypylöiden 'kuurortide', kuid ka tten- ja jen-lõpulistest vormid on võimalikud (kylypylöitten, kylypylöjen).

Partitiiv

Rõhuta asend. Lähtetüübile *seppiä taandub enamik murdevorme.

1. -iä, (harvemini) -iä: sata köhiä 'vaeseid' jt.

2. a. -iä (siirdehäälikuna j või j̄). hS härkiä 'härgi', pP hüviä 'häid' jt. Edelamurrete leippijän 'oma leibu' on saanud pp possessiivsufiksita partitiivist leippi (< leipi). - b. Geminatsioonialal j > j̄j: sIv kenkijän 'oma king' jt.

3. -ie (< -iä) mõnedes idamurretes: sPv härkie 'härgi' jt.

4. a. -i (< -iä) lõunapoolsetes murretes. TurS kööhi 'vaeseid' jt.; - b. -i (< -i): sME härkki 'härgi'.

5. t(ä)-lõpp on üldistunud rõhulisest asendist: a. peamiselt possessiivsufiksilistes vormides sME leippitän 'oma leibu'; - b. 4-silbilistes tegijanimedes (j̄j > i): To selit-täitä 'seletajaid'; - c. öi-mitmuse puhul: sEV kävelijöitä

'kõndijaid'.

6. lõi-mitmuse partitiiv on sekundaarse i-ga: sm Al lei-pilõi 'leibu' (lõjä).

V a n a s k i r j a k e e l e s on valitsevaks i-ä-partitiiv: Agr. pyhie 'pühi', tyhmiie 'rumalaid' (-ije tõenäoliselt ortograafiline) jt. Kontraheerunud vormid on üldiselt i-ga lõppevad, ainult Hemminkil võrdlemise järjekindlalt ii: hyvii tecoi 'häid tegusid'. t(ä)-lõpulisel pleonastilised partitiivid on haruldased: Hem. Synnytäit 'sünnitajaid' jt.

P r a e g u n e k i r j a k e e l jätkab -i(ä)-lõpu traditsioone: silmia 'silmi', hengettömiä 'hingetuid'. 4-silbiliste sõnade oi-mitmuse puhul kasutatakse tüüpidest kävelli-jöitä ~ kävelli-jöjä 'kõndijaid' peamiselt esimest.

Rõhuline asend. 1. Ootuspärane t(ä)-lõpp esineb murdeis harva: smE kylmemit 'külmemaid' jt.; - iiä-lõpulistest tegijanimedes -iji- > -i-: To mennitä 'minejaid'.

2. Enamikus murdeis on saanud määravaks kaheasilbiliste tüvede partitiivi tüübid: a. -i(ä), -iä: hS killtäviä 'läikivaid' jt.; - b. -iijä (siirdehäälikuna j või j): smE isäntijän 'oma peremehi' jt.; astmeüldistus vormis sL pitimmiä 'pikimaid'; pL ülempiä 'ülemaid'; - (ji > i) To nittäijä 'niitajaid'; - geminatsioonialal j > jj kaheasilbilistest sõnadest lähtununa: sLv käpälijjän 'oma käppi'; - c. -ie (< -iä): sPv pienempie 'väiksemaid'; - d. -i: sav mytävi 'müüdavaid', To üstävi 'sõpru' jt.; - e. -i (< -i < -iä) edelamurdeis: isänti 'peremehi'; - (ji > i) pitäi 'kihelkondi'.

3. oi-mitmuse puhul: a. peamiselt t(ä)-lõpp: smE bahantekjöt (i < ij) 'kurjategijaid', To frökünöitä 'preilid' jt.; - öe, öe (< öi): sLv hakküroetä 'kuivatustellinguid'; - sL väkevoetä 'vägevid' jt.; - ö (< -öi): hK künarö(t) 'küünraid' jt.; - ö (< öi): smE tekkijöt 'tegijaid'; - b. nõrgaastmeline lõpp on pärit rõhutust asendist: To mäkaröjä 'mäkri', (-öjä > -öi) vI vispilöi 'vispleid' jt.

4. si-mitmus harva edelamurdeis: Niemlässä (pl. part perekonnanimest Niemelä); juhusliku vormivääratusena smM pahantekijäsiä 'kurjategijaid'.

V ä a a s k i r j a k e e l e s on t(ä)-lõpp eriti üldine: Agr. eluite 'elavaid', (iji > i) Ikal. pahointekijtä 'kurjategijaid' jt. Rõhutust asendist üldistunud -iä või ilõ-pulisel partitiivid esinevad juhuslikult: Raum. ylistettäviä 'ülhistatavaid', - Agr. Ystewi 'sõpru'. oi-mitmuse partitiivid on alati t(ä)-lõpulisel: Sal. tekiöitä 'tegijaid' jt.

P r a e g u n e k i r j a k e e l enam tä-lõppu il-
lise mitmuse puhul ei kasuta: tüüp pienempää 'väiksemaid' on
ainuline. Seevastu õi-line mitmus eelistab tä-partitiivi:
pähkinöitä 'pähkleid' (harva pähkinöjä).

Illatiiv

Rõhuta asend. 1. a. -i(n) enamikus murretes: üldiselt
*seppihen > seppihin > seppi-in > seppin, paiguti *seppihen >
seppien > seppin 'seppadesse'. - b. -i (< -in): smE härkki
'härgadasse'.

2. h-lised illatiivid peamiselt aladel, kus h : a. -he-
paradigmaatilises vahelduses: vI miu silmihei 'minu silma-
desse', kuid silmä 'silmaadesse'; - b. -hi(n): pL silmihin
'silmaadesse' jt.; kontaminatsioonina smE härkkihi (härkin >>
härkki + -hi) 'härgadasse'; - sisekaojuhuna pL härkkin 'här-
gadasse'; - c. -h: sav metsih 'metsadesse'.

3. s-illatiivid, mille põhjaks kontraheerunud lõpuga
vormid: a. -sse: smAL seinässe 'seintesse'; - (i > i) smE
hüvisse 'headesse'; - b. -si: hL mettäsi 'metsadesse'; - c.
-s: smE silmis 'silmaadesse'; - d. -sä-possessiivsufiksi ees:
smE leipissän (i < i) 'tema leibadesse'.

V a n a s k i r j a k e e l e s leidub h-lisi vorme
peamiselt Agricolal, harvem teistel vanadel kirjanikel: Koll
heinihin 'heintesse'. Westhi tekstis muidu h, kuid atribu-
tiivselt kasutatud noomenais h > \emptyset : pyhin käsihins 'oma pü-
hadesse kättesse'. Hilisemates tekstides kõikjal in-lõpulisel
illatiivid: piibel (1642) sywijn wesijn 'sügavatesse vetes-
se' jt.

P r a e g u n e k i r j a k e e l viljeleb kontra-
heerunud lõpuga illatiive: silmiin 'silmaadesse', järjestel-
miin 'süsteemidesse'. Luulekeeles on lubatud ka -hin-lõpp.
-hin on ainuvõimalik hilistekkeliste õi-vormide puhul: ma-
rehtijöihin 'mäletsejatesse'.

Rõhuline asend. Kuigi h säilimine on rõhutus asendis
ootuspärane, pole mitte kõik h-lised vormid häälikuseadusli-
kud.

1. a. -he(n) illatiiv-genitiivid: sLv pitimpihe 'piki-
matesse' (= gem. pitimpi + ill. pitimpihe). - b. -hi(n)
(< -hen): pL elävihin 'elavatesse' jt.; - (i > i) smE kyl-
mempäihin 'külmatesse'; - sisekao tõttu pL näkyvi 'paist-
vatesse' jt.; - seevastu metateesijuhuna To petähjin 'mändi-
desse'; - c. -h: sav petäjih 'mändidesse'.

2. Kontraheerunud lõpuga illatiivid on tekkinud rõhutu asendi esinemuse mõjul: a. -i(n): sata ikävin 'igatsustesse' jt.; - b. -in (< -in): smE kylmempin 'külmematesse'.

3. s-illatiivid on tekkinud kontraheerunud e-tüvede analoogial: a. -sin (ä-tüvedes eriti haruldane): hP pitäjii-siin (-in + -sin) 'kihelkondadesse'; - b. -s: smE isänis 'peremeestesse' (nõrk aste seletub illatiivi- ja inessiivivormide segunemisega). - c. -sä- possessiivsufiksi ees: smE isän-tisän ~ isänisän 'nende peremeestesse'.

4. öi-mitmuse puhul illatiivivariandid: a. -hen, -hin ja -hi(n) (kontraheerunud lõpp): sIv kämpüröihen 'jändrikkudesse'; - sIv mänijöihin 'minejatesse'; - sata nüppülöih(i)n '(mäe)tippudesse'; - metateesijuhuna: To krönikhöin; - b. kontraheerunud käändelõpp rõhutu asendi analoogial: hS häli-nöi(n) 'müradesse'; - c. s-illatiivina -sse: smE petäjöisse 'määndidesse'.

V a n a s k i r j a k e e l e s esineb kaasrõhulise silbi järel järjekindlalt -hin: Elim. enämbihin 'enamatesse' jt.

P r a e g u s e k i r j a k e e l e esinemus on sama kui rõhutus asendis: i-mitmuse puhul kontraheerunud lõpuga vormid, näit. lämpimiin 'soojadesse' jne., öi-mitmuse puhul -hin: kylpylöihin 'kuurortidesse'.

K o n t r a h e e r u n u d n o o m e n i d

eä-lõpulistele adjektiivide i-mitmuse variandid on üldjoontes samad kui tagavokaalsel eä-tüübil. Viimati mainitu oi-mitmusele vastab eä-adjektiividel hilistekkeline öi-mitmus, mis tuleb esile vaid nendel murdealadel, kus -eä > -iä.

1. a. ei (< edi): hP levveistä 'laiadest' jt.; - b. ee (< ei): sIv pimmeessä 'pimadates'; - c. e (< ei): pL pimeenä 'pimadatena' jt.; - d. i (ainsuses toimunud muutuse eä > i mõjul): hK ülpiks 'uhketeks' jt.; - e. i (< i või siirdumisest e-tüvede deklinatsioon): smE ylppis (: sg. iness. ylppes) 'uhketes'.

2. öi-mitmus: a. öi: vI pimiöllä 'pimedatel' jt.; - b. ö (< öi): pL pimiöönä 'pimadatena'; - c. ö (< öi): smE ylp-jös 'uhketes'.

3. h-line mitmus (h siirdehäälikuna, mitte ś > h): vI pürehist 'ümmargustest'.

Nagu v a n a s n i i k a p r a e g u s e s k i r -
j a k e e l e s o n k a s u t u s e l p õ h i l i s e l t i - l i n e m i t m u s e t ü -
v i: t ü ü p leveillä 'laiadel'. h-lisi vorme soosib teatud mää-
r a l l u u l e k e e l . P a r a l l e e l v o r m i n a n ä i b k u n s t l i k leveõillä (p r o
leviõillä) o l e v a t t a r b e t u .

Genitiiv

1. Ainsusetüveline lähtetüüp *pimedäden on põhjaks mur-
devormidele: a. -äjen: smE ylpjäjen 'uhkete' (ä kohal siirde-
häälik j); - b. -äin: pL-s tihejäin 'tihedate'; - c. -än
(< -äin): pL pimiään 'pimedate'.

2. Mitmusetüvelisest lähtetüübist *pimedäiden on vahetult
kujunenud (ä > ø) jen-lõpuline genitiiv: smM pimeijen 'pime-
date jt.

3. Kontraheerunud ein-lõpuline tüüp on kujunenud kahe-
silbiliste sõnade analoogial: sLäv pimmein 'pimedate'.

4. Reeglipäratute käändelõppudena esinevad -tten, -hen
ja -hin; kaks viimast pärit illatiivist: a. -tte(n) liitub
ainsuse või öi-mitmuse tüvele: smE ylpjätte(n) 'uhkete'; -
smE kevjöitte ~ kevjötte 'kergete' jt.; - b. -hen genitiiv-
illatiivis: sP lempeihen 'õrnade' jt.; - (i pro ei) sLv lev-
viihen 'laiade'; - c. -hin genitiiv-illatiivis: (ei > ē) sLv
levveehir 'laiade'.

V a n a k i r j a k e e l . 1. Ainsusetüvelised geni-
tiivitüübid: a. -den Agr. Kipiedhen 'haigete'; - b. -äin:
Agr. ylpiein 'uhkete'. - 2. Mitmusetüvelisena esineb Agrico-
l a l pimeidhen 'pimedate'. - 3. -ein (tüübi papein mõjul) Agr.
ylpein 'uhkete'.

P r a e g u n e k i r j a k e e l s o o s i b m i t m u s e t ü -
v e l i s t g e n i t i i v i : pehmeiden 'pehmete' 82% - pehmeitten 18% .
Ainsusetüvelise tüübi pehmeäin kasutamine piirdub liitsõna-
d e g a . öi-tüveliste genitiivide pehmeöiden ~ pehmeöitten 'peh-
mete' esinemine on juhuslik.

Partitiiv

1. Lähtetüüp *pimeditä on põhjaks i-mitmuse -t(ä)-lõpu-
l i s t e l e v o r m i d e l e : a . (t ü v e s ei ä k a o t õ t t u) s L ä v pimeitä
'pimedaid' jt.; - b. (ei > ē) pL ilikeetä 'kurikavalaid'
jt.; - c. (i muutuse eä > i mõjul) hK levit 'laiu' jt.

2. a. t(ä)-lõpp on ootuspärane ka öi-mitmuse puhul: Haas
kevijöit 'kergeid', M. Airilal (teoretiseeritult?) To vireöi-
tä (pro viriöitä) 'vilkaid'; - b. (öi > ö) pL pimi^jötä 'pi-
medaid'.

Muudel juhtudel on käänelõpp analoogiline:

1. i-mitmuse puhul: a. -i h-listes tüvedes: vI ilkehi 'kurikavalaid'; - b. -i (siirdumise tõttu e-tüvede deklinatsioon): smE ylppi 'uhkeid'.

2. öi-mitmuse puhul: a. -öjä (< -öi-ä): Ke ilkiöjä 'kurikavalaid'; - b. -öi (< -öjä): hK pyöriöi 'ümmargusi' jt.

K i r j a k e e l viljeleb ainult reegli pärast tä-lõppu: tüüp pimeitä ~ pimeöitä 'pimedaid'. Grammatikais on esindatud ka analoogilise käänelõpuga part. pimeöjä, mida vähesel kasutamisel tõttu pole "Nüüdissoome sõnaraamatu" käänelõppu tüübitikku enam arvatud.

Illatiiv

Lähtetüübile *pimedihin taandub vahetult vaid osa murretes kasutusel olevatest illatiivtüüpidest.

1. -hen: sIV kippēihin 'haigetesse'.

2. -hin (< hen): i-mitmus: a. (ei) sP lempeihin 'hella-desse'; - b. (ei>ē) pL pimeehin 'pimedatesse'; - öi-mitmus (ootuspärane vaid käänelõpp): (öi > ö) pL pimiöihin 'pimedatesse'.

3. -hin (i ebareeglipärane): vL pimiöihin 'pimedatesse'.

4. -h: HaaS kipiöih 'haigetesse'.

5. Kontraheerunud lõpuga illatiiv: -i(n) (< -in): smE ylppi(n) 'uhketesse'.

6. s-illatiivid: a. -s (< -sen): smE ylpiö(i)s 'uhketesse'; - b. -si(n) ulatuslikult nii lääne- kui idamurdeis: hS pehmeisi(n) 'pehmetesse' jt.

K i r j a k e e l e s on peetud siin-lõpulisi illatiive murdelisteks, sest sõna tüvi ei lõpe pika vokaaliga. Tegelikult on just siin-lõpp ülekaalus, näit. pyöreisiin 'ümmargustesse' 64% - pyöreihin 36%, pimeisiin 'pimedatesse' 60% - pimeihin 40%. Alates 1963. aastast esitavad grammatikad võrdõiguslikuna ka siin-lõpu. Ainult öi-mitmus on endiselt hin-lõpuline: pimeöihin 'pimedatesse'.

L ü h e n d i d

Ag. = Agricola, Elim. = Elimäus, HaaS = Haapasaare murre, Hem. = Hemminki, hK = Kagu-Häme murre, hL = Lõuna-Häme murre, hP = Põhja-Häme murre, hS = Kesk-Häme murre, Ikal. = Ikalensis, Ke = Kemiõje murre, Koll. = Kollanius, Mart. = Martti, pK = Kesk-Pohjanmaa murre, pL = Lõuna-Pohjanmaa murre, pL-s = Lõuna-Pohjanmaa-Savo segamurre, Por = Porvoo, pP = Põhja-Pohjanmaa murre, Raum. = Raumannus, Sal. = Salammus, satA = Ala-Satakunta murre, satY = Ylä-Satakunta murre, Sav = Savako murre, sEv = Edela-Savo valisrühma murre, siv = Ida-

Savo valisrühma murre, sL = Lõuna-Savo murre, sLv = Lõuna-Savo valisrühma murre, sLav = Laane-Savo valisrühma murre, smAL = Alam-Luuga murre, smE = soome edelamurre, smM = Kesk-Skandinaavia metsasoomlaste murre, sPv = Pohja-Savo valisrühma murre, To = Torniojõe murre, TuS = Turu segamurre, TuTS = Tütarisaare murre, Ups. ev. = Uppsala evaangeliumi fragment, vI = Viiburi idamurre, vL = Viiburi laanemurre, Westh = Westhi tekst.

Пауль А л в р е
(Пауры)

ФОРМЫ МНОЖЕСТВЕННОГО ЧИСЛА ОСНОВЫ НА -ä В ФИНСКОМ ЯЗЫКЕ

Резюме

В результате перехода äi > i еще к периоду существования прибалтийско-финского языка-основы, развитие форм мн. числа в основах на -ä в общих чертах происходило параллельно и одинаково с i-евыми формами мн. числа от основ на -a. Наличие преимущественно в положении под ударением и чаще всего в стяженных основах öi-евого мн. числа, встречающегося в основах двухсложных слов также в карельском, ижорском и вепском языках, объясняется аналогией с oi-евыми формами мн. числа в основах на -a, причем они имеют более позднее происхождение.

В литературном финском языке öi-евые формы мн. числа образуются от тех же типов слов, что и oi-евых форм от основ на -a (myymälöitä 'магазины' - kaupraloita 'поселки', teki-jöitä 'делающих' - juoksijoita 'бегущих' и др.). В некоторых диалектах исконные i-евые формы зачастую сохраняются.

Долгое i в формах с сильной степенью чередования (härk-kil 'на быках' и др.) возникло в начале в стяженных формах генитива (härkin < *härkiden), которые затем и легли в основу нового типа мн. числа. Возникшие в более позднее время loi-, loi-евые и si-евые формы мн. числа в основах на -ä по своему употреблению крайне ограничены (smAL leipildä 'хлебы'; smE Niämlässi 'партитив мн. числа от фамилии Niemelä).

Генитив, партитив и иллатив мн. числа в основах на -ä представляют собою такую же перстую картину, как в словах с основой на -a.